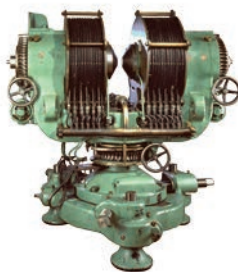

MUSEUM BOERHAAVE
Jaarverslag 2014

VOORWOORD *van de directeur*

Museum Boerhaave heeft een uitbundig 2014 achter de rug. Noteerden we in 2013 iets meer dan 73.000 bezoekers, 2014 is afgesloten met een record van ruim 91.000 bezoekers, niet in het minst door een drukke zomer met veel kinderen. De 'magische grens' van 100.000 bezoekers is in zicht!

Wat betreft de reguliere taken: ook in 2014 heeft Museum Boerhaave, rijksmuseum voor de geschiedenis van de natuurwetenschappen en de geneeskunde, veel werk gemaakt van belangwekkende tentoonstellingen, vakkundige restauraties, wetenschappelijk onderzoek aan de collectie, het verwerven van aanwinsten, op de actualiteit geënte evenementen en een groot aanbod aan educatieve activiteiten – zoveel mogelijk in samenwerking met betekenisvolle partners binnen en buiten de museale wereld.

In het museumgebouw vonden diverse aanpassingen plaats. Met de opening van de tentoonstelling over '100 Jaar Uitvindingen, Made by

Philips Research' namen we vanaf december 2013 de zalen 22-24 definitief in gebruik als een nieuwe vleugel voor tijdelijke tentoonstellingen. In maart ging 'Waterland Boerhaave', de wetenschappelijke waterspeeltuinen voor kinderen, in de binnentuin van start en in juli namen we een geheel heringericht Anatomisch Theater in gebruik. De fototentoonstelling met werk van Ed van der Elsken kreeg een onderkomen in de aan de entree grenzende 'gehoorzaal'. Het gebruik van deze ruimte als tentoonstellingszaal voor tweedimensionaal werk is ons uitstekend bevallen; de presentatie versterkte de professionele uitstraling van deze publieksruimte waarin ook onze winkel en museumcafé zijn ondergebracht. Reden genoeg om hier

ook in 2015 aantrekkelijke presentaties te programmeren.

Los van deze veranderingen stonden boeiende, gemakkelijke en speelse tentoonstellingen in de vertrouwde Boerhaave-zaal op het programma, organiseerden we op de actualiteit geënte evenementen tijdens de 'Nacht van Kunst en Kennis' en in het 'Weekend van de Wetenschap' en hadden we Jan Beuving en Daan van Eijk, finalisten van het Leidse Cabaret festival 2013, in huis met hun succesvolle cabaretvoorstelling 'Reken maar nergens op'. Buiten de deur namen we tijdens de Pinksterdagen deel aan de vierde Shell Eco-Marathon in Ahoy Rotterdam, richtten we de ontvangstruimte van het nieuwe Boerhaave Medisch Centrum in Amsterdam in en brachten we in de zomer een deel van de depotcollectie onder in 'Boerhaave aan de Vecht' te Maarssen, alwaar we onze Vrienden voor de jaarlijkse vriendenexcursie ontvingen.

Op het gebied van museale samenwerking bleef 2014 evenmin onopgemerkt. Meest in het oog springt

'Mix Match Museum', een groot participatieproject tussen zes musea waarbij het publiek op digitale wijze uit een verzameling depotstukken van Museum Boerhaave, Kröller Müller, Twentse Welle, Van Abbe, Groninger Museum en het Amsterdam Museum zijn eigen tentoonstelling mocht samenstellen. Speciale vermelding verdient de samenwerking met NEMO. De wiskunde-presentatie 'De wereld van vormen', sinds september 2014 in NEMO te zien, bevat een flink aantal originele objecten uit de collectie van Museum Boerhaave en het vernieuwde Laboratorium van NEMO wordt omsloten door vitrines met microscopen uit de Boerhaave-collectie. Ook werken NEMO, Museum Boerhaave en Teylers Museum samen op het gebied van digitale ontsluiting van hun collecties. Een eerste resultaat van die samenwerking zal zichtbaar zijn vanaf mei 2015, in het kader van het door UNESCO uitgeroepen Internationale Jaar van het Licht. Bezoekers van de drie musea krijgen dan de gelegenheid via hun mobiele telefoon of tablet een speciale digitale tour met licht te

maken ('Lichtspoor') waarin alle drie de collecties aan bod komen, met de gelegenheid als bezoeker zelf aan de tour bij te dragen.

De tentoonstellingen over Philips Research en over Ed van der Elsken kregen een passend vervolg in de TU Eindhoven en in het Van Abbe Museum. Conservator Tim Huisman werkte mee aan de grote Vesalius-tentoonstelling in Leuven: hij verzorgde er een lezing en droeg bij aan de catalogus. Veel media-aandacht kreeg de duiding van conservator Tiemen Cocquyt en hoofdrestaurator Paul Steenhorst van de vondst van een in de Delftse modder opgedoken 'kogelhuls' als de oudste telescoop van Nederland. Trots zijn we ook op het toetreden van conservator Ad Maas tot de redactie van het prestigieuze internationale tijdschrift ISIS.

Vanzelfsprekend hadden we op doordeweekse dagen veel nieuwsgierige jongeren over de vloer. De conservatorenstaf ontving en begeleidde uiteenlopende gezelschappen

Dirk van Delft overhandigt Henk van Houten, directeur Philips Research het eerste exemplaar van het boek *Philips Research, 100 jaar uitvindingen die ertoe doen*. Foto: Hielco Kuipers

universitaire studenten, variërend van eerstejaars geneeskunde en biologie tot masterstudenten History of Science van de University of Wisconsin-Platteville.

In het denken over educatieve programma's speelt het begrip 'doorlopende leerlijn' een hoofdrol. In dat verband wordt in Leiden samengewerkt met collega-musea en andere cultuurinstellingen. In

het Techniekmenu voor de hoogste groepen van het basisonderwijs, een proefproject, werkte Museum Boerhaave samen met het Museum, het Science Center Delft en het Natuurhistorisch in Rotterdam. Ook Technolab was hierbij betrokken. Samen met Technolab participeerde Museum Boerhaave in het programma 'Leren over Leven', waaraan ook het LUMC, Naturalis, de Leidse

Instrumentmakers School, het Hoogheemraadschap Rijnland en diverse bedrijven op het BiosciencePark Leiden deelnamen. Het nieuwe, in samenspraak met Shell Jet-Net ontwikkelde onderwijsprogramma voor de brugklas 'Vaar je rijk!' ging officieel van start. Verder tekende de gemeente Leiden voor de startfinanciering van het 'Verwonderpaspoort', een nieuw te ontwikkelen wetenschap- en technologie aanbod voor de doelgroep 4 – 14 jaar, samen met Naturalis en Technolab.

Een belangrijke opdracht die we onszelf stelden was het verder positioneren van Museum Boerhaave als een aantrekkelijk museum dat ertoe doet. Daarin zijn wij in 2014 op meerdere fronten uitstekend geslaagd. Museum Boerhaave, in de woorden van de MuseumMonitor, 'is een museum waar de bezoekers iets leren / kennis opdoen, dat verrast en dat aan het denken zet'.

Dirk van Delft
Directeur Museum Boerhaave

Afdeling Publiek en Presentatie

De afdeling coördineert de tentoonstellingen, vaak met een uitgebreide nevenprogrammering, organiseert uiteenlopende evenementen, ontwikkelt educatieve programma's en leidt de museumdocenten op, verzorgt het doorlopende publieksonderzoek, de sponsoring en fondswerving en het marketing- en communicatiebeleid van het museum. Ook de organisatie van de museumwinkel en de vriendenstichting van het museum vallen onder de regie van deze afdeling.

-
- **TENTOONSTELLINGEN & PRESENTATIES**
 - **KLEINE EVENEMENTEN**
 - **EVENEMENTEN OP LOCATIE**
 - **EDUCATIE**
 - **MARKETING EN COMMUNICATIE**
 - **VRIENDEN- EN VRIJWILLIGERSBELEID**

Tentoonstellingen & presentaties

100 JAAR UITVINDINGEN, MADE BY PHILIPS RESEARCH (19 december 2013 - 4 januari 2015)

+ HIT & RUN. ED VAN DER ELSKEN FOTOGRAFEERT HET PHILIPS NATLAB (12 september - 4 januari 2015)

Op donderdag 19 december 2013 viel bij de abonnees van *NRC-Handelsblad* een commerciële bijlage over de Philips research-tentoonstelling op de mat. Deze voor ons niet eerder benutte vorm van communicatie bracht de tentoonstelling onder de aandacht van een breed lezerspubliek. De dag ervoor werd de tentoonstelling geopend door directeur Henk van Houten en presenteerden we het Philips-boek, *Philips Research, 100 jaar uitvindingen die ertoe doen*, uitgebracht bij WBooks.

De tentoonstelling toonde de belangrijke innovaties van dit vermaarde onderzoeksinstituut, zoals de radiobuis, de röntgenbuis, de compact disc en innovaties op het gebied van licht. Een deel van de

tentoonstelling neemt Studium Generale Eindhoven over en is in 2015 te zien in de algemene ontvangstruimte van het Educatorium van de TU Eindhoven. De projectleiding was in handen van Annette Los; conservator Ad Maas en directeur Dirk van Delft tekenden voor de inhoud en de catalogus.

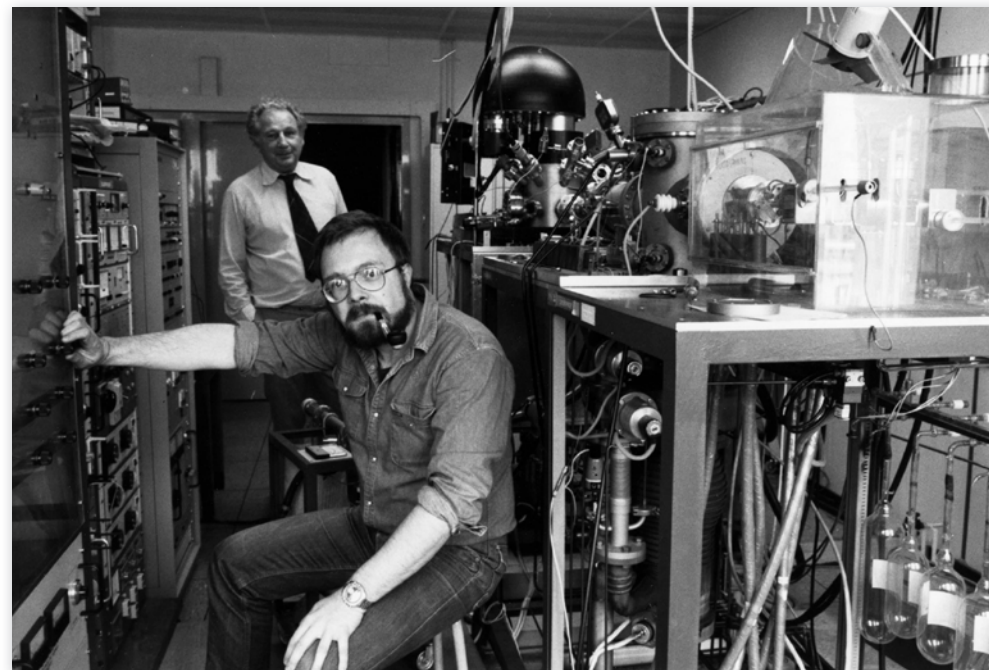
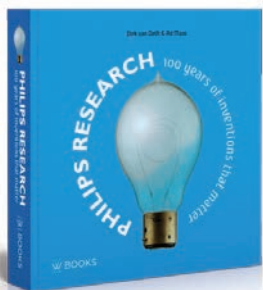
Op 12 september, met de start van de Fotoweek 2014, opende fotograaf/gastconservator Vincent Mentzel in Museum Boerhaave de tentoonstelling *Hit & Run. Ed van der Elskan fotografeert het Philips NatLab*. Onderwerp was de unieke fotoserie die fotograaf Ed van der Elskan (1925-1990) in de jaren tachtig schoot in het befaamde natuurkundig laboratorium in Eindhoven. Ruim honderd originele afdrucken, niet eerder buiten Philips getoond, portretteerden een wereld bevolkt met eigenzinnige onderzoekers op zoek naar nieuwe techniek.

Vincent Mentzel, oud-staffotograaf van *NRC Handelsblad*, selecteerde en groepeerde de afdrucken van Ed van der Elskan, zoals ze door Philips Company Archives werden bewaard. De foto's gingen vergezeld van persoonlijke parafernalia van Van der Elskan, zoals fotodozen, negatiefstroken, brieven aan Philips en de zwart-wit videocamera die het NatLab speciaal voor Van der Elskan

bouwde en die hij gebruikte in zijn afscheidsfilm *Bye*.

Bij de tentoonstelling verscheen een gelijknamig boekje, uitgegeven bij WBooks. De tentoonstelling werd overgenomen door het Van Abbe Museum te Eindhoven.

Museum Boerhaave ontving een projectsubsidie van het Mondriaan Fonds voor de fototentoonstelling.

Ed van der Elskan

Bijlage *NRC-Handelsblad* gewijd aan de Philips Research-tentoonstelling

Beide tentoonstellingen gingen vergezeld van lezingen. Onder de titel 'Verhalen uit het stopcontact' blikte conservator Ad Maas terug op de hoogtijdagen van het elektrische apparaat in het huishouden en richtte hij zijn aandacht op de invloeden van de apparatuur op ons leven. Voor deze serie werd samengewerkt met AVRO Kunst & Cultuur. Met Studium Generale in Leiden verzorgde het museum de Salon Boerhaave lezingenreeks 'Onder spanning'.

Onder de titel 'Kijken, kijken en nog eens kijken' vertelde Vincent Mentzel over zijn eigen fotografisch werk, zijn relatie met Ed van der Elsen en leidde hij de bezoekers in een persoonlijke rondgang langs de tentoongestelde foto's. De tentoonstelling over Philips Research bood veel munitie voor de programmering van het Museumweekend in april en de Museumnacht in mei met als thema Licht & Geluid. Directeur Dirk van Delft en conservator Ad Maas gaven zogenoemde 'flashtalks', ultra korte lezingen over uitvindingen van Philips. Daarnaast kon het publiek zich vermaken met speciale retro Philips computerspellen.

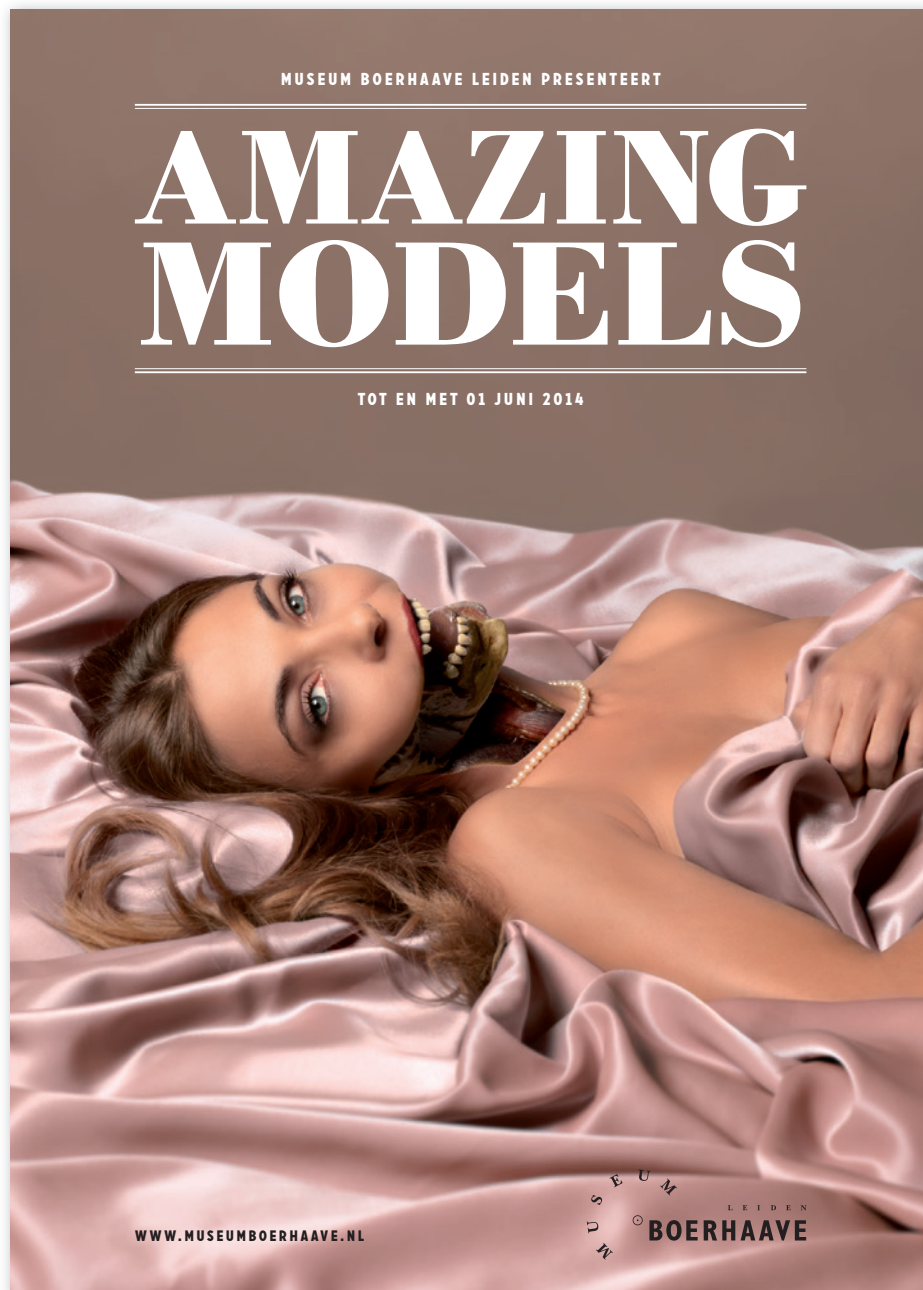
Primeur bij de tentoonstelling over *100 jaar Uitvindingen, Made by Philips Research* vormde de test van een nieuw door Philips Lighting ontwikkelde zogenoemde 'indoor positioning techniek' met licht: lichtbundels activeren de sensoren van de speciaal voor de gelegenheid ingerichte Ipads met aanvullende informatie over Philips Research.

OPMERKELIJK

De fototentoonstelling van Ed van der Elsen had een bijzondere bijkomstigheid tot gevolg. Philips Company Archives droeg de negatieven officieel over aan het Rotterdamse Fotomuseum, beheerder van het Ed van der Elsen-archief.

Affiche *100 jaar Uitvindingen, Made by Philips Research*, ontwerp: Karen Polder

Affiche *Amazing Models*, ontwerp: Karlijne Brand, fotografie: Koen Hauser

AMAZING MODELS

(21 november 2013 - 1 juni 2014)

Als 'tegenhanger' van de vele aandacht voor techniek in de Philips tentoonstelling stond in de internationale rondreizende tentoonstelling *Amazing Models* de menselijke anatomie centraal. Museum Boerhaave sloot de tweejarige Europese samenwerking af met de tentoonstelling van historische anatomische wasmodellen uit de achttiende en negentiende eeuw uit de medische collecties van de Universiteit van Bologna, het Josephinum in Wenen, aangevuld met modellen uit de eigen collectie. De tentoonstelling toonde een indringend beeld van de stand van de geneeskunde in die tijd en het belang van anatomische modellen voor de kennisvermeerdering van het menselijk lichaam.

Conservator Bart Grob leidde deze tweejarige Europese samenwerking terwijl Gerhard Kreeftmeijer de projectleiding van de Nederlandse expositie verzorgde. Hij werkte samen met tentoonstellingsontwerper Karen Polder en Karlijne Brand die, samen met fotograaf Koen Hauser, het campagnebeeld maakte met daarin een hoofdrol voor actrice Georgina Verbaan.

Deze tentoonstelling inspireerde tot de programmering van 'Museumuren' voor omwonenden (onderdeel van de museumweek) op 4 april 2014 met medische boekpresentaties van oud-bibliothecaris Harry Leechburch Auwers, een lezing van conservator Bart Grob over het belang van wasmodellen en anatomische knutselplaten voor de allerkleinsten. Ook de Maand van de Anatomie in mei, een samenwerkingsproject met anatomische musea in Groningen, Utrecht en Amsterdam, leidde tot bijzondere events waaronder het anatomisch modeltekenen onder leiding van kunstenaar Franceline Pompe (Luxemburg, 1963).

De catalogus bij *Amazing Models* verscheen in 4 talen

WATERLAND BOERHAAVE

(Vanaf 21 maart 2014)

Op 20 maart 2014 verrichtte minister Melanie Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu in Museum Boerhaave de feestelijke opening van *Waterland Boerhaave*; een wetenschappelijke speeltuin in de monumentale binnenplaats van het museum waar kinderen kunnen ervaren wat er nodig is voor droge voeten in ons land.

In *Waterland Boerhaave* kunnen kinderen van 4 tot 12 jaar naar hartenlust plonzen en polderen in een veilige speelomgeving. Tijdens de druk bezochte opening sprak de minister haar waardering uit voor het nieuwe initiatief van Museum Boerhaave: "De aanleg van een waterspeeltuin vind ik een heel goed idee. Het museum laat spelenderwijs aan onze kinderen, ouders en grootouders zien hoe we in ons land droge voeten houden.

Lang niet iedereen weet dat we in sommige gebieden iedere dag 24 volle zwembaden wegpompen om het land droog te houden. En dat er ieder jaar acht volle voetbalstadions ter grootte van de Rotterdamse Kuip, tot de rand gevuld met zand, nodig zijn om onze kust te versterken."

De projectleiding was in handen van conservator Tim Huisman. Hij werkte intensief samen met ontwerp bureau Donkergroen.

ZOMERPRET - CIRCUS BOERHAAVE

(2 juli - 2 november 2014)

Samen met *Waterland* en *Schateiland*, de doe-ruimte voor kinderen over de Gouden Eeuw, maakte de tentoonstelling *Circus* deel uit van de succesvolle campagne *Zomerpret*. Met de nieuwe attractie in de tuin heeft Museum Boerhaave voortaan bij ieder weerstype iets in huis voor het hele gezin! *Circus Boerhaave* bood een speelse, kleurrijke aanblik met de ingenieuze automaten van Cabaret Mechanical Theatre en de daarbij aansluitende historische objecten uit de eigen museumcollectie.

Het vooral jonge publiek beleefde hier een moderne variant op een oude traditie: wetenschap en techniek als amusement!

Voorafgaand aan *Circus* had een deel van deze presentatie met groot succes Tullie House in Carlisle (UK) aangedaan. Of om met de woorden van Amy Walker, Programmamanager van Tullie House te spreken, "*the exhibition was incredibly popular with visitors, many of them emphasising the fun and entertainment value of the exhibition*".

De projectleiding was in handen van Marieke Meijers, die voor de op- en afbouw in Engeland intensief samenwerkte met hoofd facilitaire dienst Robert de Bruyn en medewerkers Rick van der Veldt en Vincent Scheerman. Het ontwerp was van Studio LaMeul. De afsluiting in november in Museum Boerhaave vormde het startschot voor de officiële samenwerking met Sarah Alexander, de oprichter van Mechanical Theatre. Voortaan is *Circus Mechanical Theatre*, de nieuwe naam van de presentatie, bestemd voor internationale verhuur.

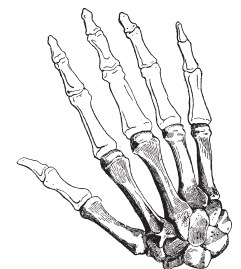
EEN HERNIEUWD ANATOMISCH THEATER

(Vanaf 4 juli 2014 permanent)

Vanaf mei werd er al proefgedraaid met het heringerichte *Anatomisch Theater* om vanaf 4 juli officieel in gebruik te worden genomen. In de tussentijd stond het hernieuwde startpunt van het museum centraal in een uitgebreid doelgroepenonderzoek onder leiding van onderzoeksbureau Motivaction. Sindsdien klinkt de voice-over van radiojournalist en tv-programmamaker Menno Bentveld terwijl een multimediale introductiefilm de geschiedenis van de natuurwetenschappen en de geneeskunde verbeeldt. De introductiefilm vormt het hernieuwde startpunt van een bezoek aan Museum Boerhaave. Door middel van videomapping komt de snijtafel in het *Anatomisch Theater* tot leven en ontrolt zich op de wanden en op het plafond een dynamisch schouwspel. In zeven minuten ervaart de toeschouwer waar het in de wetenschap en in Museum Boerhaave om draait: nieuwsgierigheid, lef, creativiteit en doorzettingsvermogen. Daarnaast zijn rondom het Anatomisch Theater vitrines toegevoegd, die samen een imposant rariteitenkabinet vormen. Net als in de Gouden Eeuw is het *Anatomisch Theater* een plek voor anatomisch onderricht en voor het

aanschouwen van het wonderlijke en het exotische. Het succesvol ontvangen hernieuwde *Anatomisch Theater* door de testgroepen en de museumbezoeker – het ontwerp was tevens finalist bij de Zuid-Hollandse museumprijs 2014 – vormt een belangrijke graadmeter voor de verandering van de vaste presentatie die het museum voor ogen staat in de jaren 2016/17. Door onder meer de samenwerking met onderzoeksbureau Motivaction en merkstrateeg Hendrik Beerda wordt deze nieuwe koers steeds helderder en bouwt het museum aan een hernieuwd museum om ook voor jonge, minder in diepgaande kennis over wetenschap en bèta-gerelateerde onderwerpen geïnteresseerde bezoekers een rol van betekenis te spelen.

De projectleiding was in handen van Marieke Meijers, die intensief samenwerkte met conservatoren Tim Huisman, Tiemen Cocquyt en Mieneke te Hennepe. Tinker Imagineers tekende voor het ontwerp.

IK ZIE, IK ZIE. OVER LICHT EN ILLUSIES

(30 november 2014 – 6 april 2015)

De tentoonstelling werd ontwikkeld in het kader van het Unesco Internationale Jaar van het Licht 2015. Vanaf 30 november ging de familietentoonstelling *IK ZIE, IK ZIE. Over licht en illusies* van start.

IK ZIE, IK ZIE toont hoe licht, kleur en waarneming in de 17de en 18de eeuw door onderzoekers uit de magische hoek werden getrokken. Lichtbreking, kleur en de werking van het oog leken geen geheimen meer te hebben. Van Newtons kleurentheorie tot het oog als camera obscura die op het netvlies projecteert: alles leek voorspelbaar. Maar gaandeweg de 19de eeuw kwamen er steeds meer barsten in deze modellen. Zien we wel wat er echt is? En is kleur altijd hetzelfde? Fascinerende proeven brachten het onderzoek naar licht en waarneming tot in onze hersenen: het brein bleek van grotere invloed te zijn dan we dachten! De zoektocht naar de aard van licht kende ook een andere kant. Zo lang als we het licht proberen te begrijpen, benutten we het voor sprookjesachtige effecten en knappe optische trucjes. Aan de hand van proefjes ontrafelden we hoe wonderbaarlijk ons oog en brein samenwerken. Die

kennis is gebruikt voor allerlei vermakelijke uitvindingen zoals de antieke Zoötroop, de voorloper van de film, de klassieke stereokijkers, voorlopers van de virtual reality-bril! Met de presentatie van een Ameskamer (perspectiefkamer), diverse spellen die berusten op bijvoorbeeld het nabeeld-effect, wordt de bezoeker zich bewust dat niet alles wat hij ziet zich ook werkelijk zo manifesteert. Het bestaande onderwijsprogramma *Wandelen met licht* (PO groep 8) bleek wonderwel aan te sluiten bij de tentoonstelling. Door de opdrachten in het museum aan te passen werd de tentoonstelling een levendig onderdeel van het klasbezoek van groep acht van het basisonderwijs.

De projectleiding was in handen van Gerhard Kreeftmeijer; conservator Tiemen Cocquyt ontwierp de content en Karen Polder verzorgde de vormgeving van de tentoonstelling, inclusief het sprekende campagnebeeld. Vermeldingswaardig is de productie van de tentoonstelling: deze werd volledig in eigen huis geproduceerd door de facilitaire afdeling onder aanvoering van het hoofd van de afdeling Robert de Bruyn.

Affiche *IK ZIE, IK ZIE. Over licht en illusies*, ontwerp: Karen Polder

KLEINERE PRESENTATIES

DE KWEEKBURGER

[17 februari t/m 13 april 2014]

Vanaf 17 februari 2014 presenteerde Museum Boerhaave zijn nieuwste aanwinst: 's werelds eerste 'kweekburger'.

Kweekvlees is een aantrekkelijk alternatief voor de huidige vleesproductie. Op 5 augustus 2013

proefde Mark Post, hoogleraar aan de Universiteit Maastricht, voor het eerst een door zijn team van biotechnologen gekweekte hamburger. Ten overstaan van de verzamelde wereldpers werd deze doorbraak in de voedingstechnologie in Londen gepresenteerd. De kweekburger, die tijdelijk een plaatsje kreeg in een speciale vitrine in de foyer van Museum Boerhaave, was voor het eerst in Nederland te zien.

GOUDEN EEUWEN IN ARABIË EN HOLLAND

[28 maart – 28 september 2014]

Op 27 maart 2014 ontving Museum Boerhaave een delegatie van diplomaten uit de landen Qatar, Marokko en Irak. In hun aanwezigheid werd de Museumtour 'Gouden eeuwen in Arabië en Holland' in gebruik genomen. Deze

tour is een informatief boekje dat de bezoeker langs museumvoorwerpen met een Arabische connectie leidt en de betekenis schetst van geleerden uit de hoogtijdagen van de islamitische wereld voor de ontwikkeling van de natuurwetenschappen en de geneeskunde in het Westen. De Museumtour kwam in nauwe samenwerking met Universiteit Leiden, opleiding Midden Oosten Studies, tot stand en maakte deel uit van de festiviteiten rond het 400-jarig bestaan van Leidse leerstoel Arabische Taal en Cultuur. Conservator Tiemen Cocquyt

schreef in samenwerking met Danni Reche sde begeleidende tour langs de objecten. Saudi Aramco maakte de museumtour mede mogelijk.

HERBARUM ICONES VIVAE

[29 maart - juni 2014]

Op 28 maart nam directeur Dirk van Delft een bijzondere schenking in ontvangst: een zestiende-eeuws planten- en dierenboek, getiteld *Herbarum Icones*

Vivae. Het betrof een schenking uit particulier bezit. Voor Museum Boerhaave betekende deze schenking een aanzienlijke verrijking van zijn uitgebreide en internationaal gerenommeerde boekencollectie over de geschiedenis van de natuurwetenschappen en de geneeskunde.

WILLIE WORTEL; EXPOSITIE VAN DE FINALISTEN

[9 april – 6 mei 2014]

Bij de Willie Wortel Wedstrijd gaat het om slimme uitvindingen die jongeren maken.

Het werk van de dertien teams werd in de foyer tentoongesteld. Na afloop van de presentatie in ons museum verhuisde de opstelling naar Level in het nieuwe gebouw van het ROC Leiden (mei/juni).

BEELDEN IN LEIDEN; RUUD KUIJER IN MUSEUM BOERHAAVE

[2 juni – 4 augustus 2014]

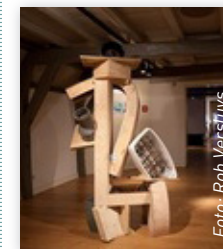

Foto: Rob Versteijns

De derde editie van BIL, Beelden in Leiden, een beeldenmanifestatie aan de Hooglandse gracht, stond in het teken van het materiaal beton.

In Museum Boerhaave presenteerde de Utrechtse beeldhouwer Ruud Kuijer klein sculptuur in de zalen 8-13. De presentatie werd tevens begeleid door een documentaire over de werkwijze van deze beeldhouwer, die stevast met een team van timmerlieden, lassers, vlechters, beton- en hijsspecialisten samenwerkt bij de totstandkoming van zijn monumentale sculpturen. Ook verzorgde beeldhouwer Ruud Kuijer een lezing in Museum Boerhaave over zijn werk, getiteld 'Sculptuur-Verbeelding-Techniek'. De kunstenaar, bij wie het materiaal beton favoriet is, ging dieper in op de wisselwerking tussen techniek, materiaal en verbeelding. Annelore Scholten, hoofd van de afdeling Publiek en Presentatie, had de projectleiding in handen.

OP LOCATIE ELDERS

SHELL ECOMARATHON / ENERGY LAB

[15 –18 mei 2014]

Op uitnodiging van Shell nam Museum Boerhaave deel aan de vierde editie van de *SEM / Energy Lab* in Ahoy Rotterdam. Het *Shell Energy Lab* is een groots festijn rond energie en techniek. Museum Boerhaave presenteerde in het *Shell Energy Lab* een vermakelijk schouwspel van de eerder ontwikkelde knikkerbaan en tandwielenwand, ditmaal aangevuld met automaten van Cabaret Mechanical Theatre. Ook bemiddelde Museum Boerhaave bij het theateroptreden van *Marie Curie* door science theater Pandemonia.

BOERHAAVE MEDISCH CENTRUM

Vanaf 21 juni 2014 presenteert Museum Boerhaave een kleine tentoonstelling in de wachtkamer van de nieuwe locatie van het Boerhaave Medisch Centrum in Amsterdam. De presentatie omvat fraaie historische voorwerpen over

anesthesie en chirurgie alsook een

kennismaking met Herman Boerhaave (1668-1738), destijds de beroemdste arts van Europa en naamgever van Museum Boerhaave én het Boerhaave

Medisch Centrum. Conservator Mienieke te Hennepe stelde de inrichting samen.

BOERHAAVE A/D VECHT

[29 maart – 21 september 2014]

Vanaf 30 maart 2014 was in Buitenplaats Zuylenburgh de tentoonstelling *Boerhaave aan de Vecht*, een wetenschapskabinet van een Heer van Stand te zien. Aan de hand van prachtige microscopen, telescopen, mechanica-modellen en elektriciteitsproeven gaf de tentoonstelling een levensechte voorstelling van een wetenschappelijk kabinet van een rijke burger uit de achttiende eeuw. In Boerhaave aan de Vecht presenteerden Museum Boerhaave, Collectie Planetarium Zuylenburgh en de Collectie Van Doornen een selectie van hun mooiste voorwerpen op dit gebied, die normaal niet voor publiek te bewonderen zijn. *Boerhaave aan de Vecht* vormde het decor voor de jaarlijkse vriendenexcursie. Vanwege de grote belangstelling werd deze zelfs tweemaal georganiseerd. De inrichting van deze tijdelijke locatie kwam tot stand door stagiaire Shawn van Zwol van de Reinwardt Academie. Zij werd hierin begeleid door Hoofd Collecties, Hans Hooijmaijers.

Boerhaave aan de Vecht

Boerhaave Medisch Centrum

Evenementen

VAKANTIEPROGRAMMERING

Als vanouds vormen de vakanties de ideale gelegenheid voor praktische workshops en evenementen voor het hele gezin. In de voorjaarsvakantie nam Museum Boerhaave deel aan 'Xperiment', de tweewekelijkse landelijke campagne rond techniek en jongeren. Moffel en Piertje, de populaire handpoppen uit het tv-programma *Koekeloere*, speelden een voorstelling over licht. Voor de oudere kinderen organiseerden we het populaire 'Rondje Wetenschap', een begeleide rondgang met proefjes door het museum, en knutselworkshops.

Beeld Museumkids
(of Museumnacht of Girls day oid)

MUSEUMWEEK

(31 maart – 6 april 2014)

De museumweek met gerichte activiteiten voor kinderen op de woensdagmiddag, een onthaal voor burens en omwonenden op de vrijdagavond en een weekendprogrammering voor de algemene bezoekers had een druk bezochte museumweek tot gevolg.

MUSEUMKIDS

(2 april 2014)

In samenwerking met de Museumvereniging organiseerde Museum Boerhaave een gevarieerd programma met workshops en activiteiten, zoals een lezing van radio-expert Suzanne Lommers over de radio en het eerder beschreven 'Rondje Wetenschap'.

Later in de museumweek verzorgde conservator Bart Grob een lezing over anatomische modellen, lichtte directeur Dirk van Delft het NatLab, het befaamde laboratorium van Philips, toe en konden bezoekers genieten van vintage computerspellen van Philips, zoals de *Videopac G7000* en de *virtual Pinball*.

GIRLS DAY

(24 april 2014)

In dit jaarlijkse initiatief om meisjes in aanraking te laten komen met wetenschap en techniek organiseerde het museum een programmering rond papierrestauratie. Tijdens het bezoek aan het restauratieatelier werd de recent aangekochte Auzoux gorilla (papier-maché) getoond en vertelde een papierrestaurator over de beoogde restauratie van deze gorilla. Aansluitend maakten de deelnemers een eigen boekje van geschept papier en bezochten de dames ter afronding een begeleid bezoek aan de tentoonstelling *Amazing Models*.

De organisatie was in handen van Reinwardt-stagiaire Lucienne Onderwater.

MUSEUMNACHT

(17 mei 2014)

De programmering van de Nacht stond dit jaar geheel in het teken van 'licht en geluid'. Met een bonte programmering wisten we de bezoekers tot in de vroege uurtjes te boeien. Victor Mids, inmiddels niet meer weg te denken van de Nederlandse tv, hield een

groot gezelschap in de greep met zijn *Neuro Magic Show*. In deze unieke show belichtte Victor Mids het thema *Licht & Geluid* vanuit een zeer originele hoek. In de Proefjeshoek werden bezoekers aangemoedigd om zelf te experimenteren met licht en geluid. Maarten Frankenhuis, oud-directeur van Artis, vertelde alles over licht en geluid in het dierenrijk! Vanzelfsprekend vertelde Ad Maas, conservator en samensteller van de Philips Research tentoonstelling, bezoekers in speedrondleiding over de baanbrekende elektronische muziek van Philips in de jaren '50. De museumnacht 2014 noteerde net iets meer bezoekers dan in het vorige jaar: 1780 in 2014 ten opzichte van 1.695 bezoekers in 2013.

UITMARKT AMSTERDAM

(30 en 31 augustus 2014)

Museum Boerhaave maakte in 2014 opnieuw deel uit van de Amsterdamse Uitmarkt. In een professioneel vormgegeven Leidse straat presenteerden de musea hun programmering en weer het publiek vermaakt door wetenschapsjournalist Jeroen Dirks die, ditmaal als quizmaster, het publiek met vragen bestookte.

MUSEUMJEUGDUNIVERSITEIT

(voorjaar en najaar 2014)

De MuseumJeugdUniversiteit kent een reeks in het voor- en in het najaar. Iedere reeks bevat vijf colleges van wetenschappers. De keuze wordt steeds afgestemd op de lopende tijdelijke tentoonstellingen en op actuele maatschappelijke onderwerpen. De MJU richt zich op nieuwsgierige kinderen van 8 tot 12 jaar.

De voorjaarsreeks was volledig volgeboekt met 140 deelnemers, de najaarseeditie telde 90 inschrijvingen.

Inmiddels maakt Museum Boerhaave er een goede gewoonte van om gedurende het college de begeleidende ouders mee te nemen in het museum, hen een toelichting op een tijdelijke tentoonstelling te geven en of een rondgang langs de vaste collectie aan te bieden. Zo is de reeks voor iedereen een groot succes!

Een selectie

In lijn met de tentoonstelling over Philips Research sprak radio-expert Dr. Suzanne Lommers over de allereerste radio-uitzending in Nederland die in november 1919 plaatsvond. Deze uitzending stond, zo legde ze uit, aan het begin van een grootschalige technische ontwikkeling.

Drs. Laura van der Blij, een bekende weervrouw van de televisie maar daar-

naast ook meteoroloog en natuurkundige, ging in op het weer en lichtte toe hoe weersvoorspellingen gedaan worden.

Dr. Gerard Pals vertelde over astronauten en vooral over de gevolgen van een lang verblijf in de ruimte op hun botten. Ook Andre Kuipers moest na terugkeer op de aarde weer leren lopen omdat langdurige gewichtloosheid de kwaliteit van botten negatief beïnvloedt.

Aansluitend bij de actualiteit rond ebola en de voorzorgsmaatregelen die de artsen met hun kleding treffen, vertelde Dr. Erwin Kompanje over de achtergrond van de vreemde witte maskers met een lange snavel die de

pestdokters rond 1700 in Europa droegen bij de verzorging van de pestlijders.

Neurowetenschapper prof. dr. Maarten Frens sloot met zijn college in november over 'Zie je wel echt wat je ziet?' aan bij de toen recent geopende tentoonstelling over licht en illusies. Kijken doe je met je ogen, maar zien doe je met je hersenen, ze legde hij uit. Soms houden onze hersenen ons zelfs voor de gek en zien we dingen die er niet zijn.

NACHT VAN KUNST EN KENNIS

(20 september 2014)

Serieuze en minder serieuze wetenschap vormen de ingrediënten voor de succesvolle Leidse Nacht van Kunst en Kennis. Editie 2014 was meer dan succesvol, met ruim 2300 bezoekers puilden het museum als het ware uit.

De programmering was zeer gevarieerd: prachtige muziek in de tuin van onder andere Bewilder en Spinvis, boeiende colleges van onder meer Michel Ferrari over spijkers in je kop, Christine Mummery over eeuwige jeugd met als hekkensluiter Erwin Kompanje over penisverkorting en andere bizarre verhalen uit de geneeskunde, het NTR Wetenschapscircus met taal in experimenten, proefjes en presentaties en het bijzondere smaakaroma van cress experiences, zogeheten kiemplantjes.

WEEKEND VAN DE WETENSCHAP

(weekend 4- 5 oktober 2014)

Naast het boeiende Rondje wetenschap op zaterdag voor jongeren vanaf 8 jaar stond de lezing van pop-up wetenschap per Mark Mieras (een initiatief van de landelijke branchevereniging voor science centra en wetenschapsmusea, de VSC) op zondag centraal in de programmering. Mark Mieras nam de aanwezige jongeren mee in de onontbeerlijke eigenschappen van een wetenschapper. Volstaan geduld, uithoudingsvermogen,

een droom en welke rol speelt mazzel? En hoe zet je in je hersenen het luikje open voor nieuwe ideeën? Wetenschaps-journalist Mark Mieras baseerde zich hier op de vele interviews die hij met wetenschappers en uitvinders heeft gehad.

De wetenschappers van Museum Boerhaave stonden op zaal klaar om over hun expertise te vertellen: directeur Dirk van Delft lichtte boeiende episodes uit de wetenschapsgeschiedenis in de tweede gouden eeuw toe (periode rond 1900), Mienke te Hennepe gaf als medisch historicus toelichting over het gebruik van bijzondere medische objecten terwijl Tiemen Cocquyt alles over optica en telescopie wist te vertellen.

BOEKPRESENTATIE TOVERLANTAARN

(14 december 2014 en voorstelling met de toverlantaarn)

Aan de presentatie van het boek 'Dutch Perspectives, 350 years of visual enter-

tainment' van wijlen Willem Wagenaar en Annet Duller ging een publiekslezing vooraf over de toverlantaarnvoorstellingen vanaf de uitvinding van de toverlantaarn in 1659 door Christiaan Huygens tot het eind van 20e eeuw. De presentatie werd vervolgens verrijkt met een bijzondere voorstelling met een antieke toverlantaarn.

CABARET: REKEN MAAR NERGENS OP

(10 december 2014)

Op woensdagavond 10 december speelden bèta's Jan Beuving en Daan van

Eijk in Museum Boerhaave een speciale aflevering van hun succesvolle cabaretvoorstelling 'Reken maar nergens op'. Jan Beuving en Daan van Eijk, wiskundige en natuurkundige, brachten de exacte wetenschap naar het theater. Het cabaretduo nam de toeschouwer mee in een college van twee keer 45 minuten langs de hoogte- en dieptepunten van de bètawetenschap.

De organisatie van de publieksevenementen was in handen van evenementencoördinator Aniek Mueller.

Educatie

In 2014 veranderde er veel voor de bestaande onderwijsprogrammering van het basisonderwijs. Het totale onderwijsaanbod van de Leidse musea kende, door de introductie van nieuwe doorlopende leerlijnen cultuur per september, een aanzienlijke verruiming. De marketing van dit aanbod werd zoals overeengekomen in een meerjaren-convenant verzorgd door de cultuureducatiegroep Leiden.

Museum Boerhaave is er steeds meer van overtuigd dat een meer bèta- en techniek georiënteerd onderwijsaanbod meer recht doet aan de collectie van het museum en voorziet in een nog altijd bestaande lacune in het curriculum van het primair onderwijs. Reden voor het museum om, naast de samenwerking met de cultuureducatiegroep Leiden, een nieuwe weg in te slaan. In een inmiddels ingezette samenwerking met Naturalis en Stichting Technolab koersen we, met de steun van de Gemeente Leiden en het Mondriaan Fonds, op het in gebruik nemen van een nieuw aanbod ditmaal over wetenschap en techniek voor kinderen en jongeren van 4 tot 14 jaar in de Leidse regio. Lees meer hierover bij het *Verwonderpaspoort*.

Het jaar 2014 toonde overigens voor het

primair en voortgezet onderwijs een herstel in het educatieve publieksbereik. Ook de ontvangst van HBO- en WO studenten door de collega's van de afdeling wetenschap liet een lichte stijging in aantallen zien. De conservatoren ontfermen zich naast reguliere rondleidingen ook over speciale lessen en workshops voor HBO en WO.

Zo verzorgde Mienke te Hennepe speciale rondleidingen voor studenten wetenschapscommunicatie van de Universiteit Nijmegen en Biologie studenten van de Universiteit Leiden. Daarnaast gaf ze de Master cursus Art & Life Sciences, Biomedische wetenschappen/Kunstgeschiedenis Universiteit Leiden; Tim Huisman gaf college anatomie voor 1e jaars medicijnenstudenten LUMC; Tiemen Cocquyt ontving studenten Science, Technology and Society, Erasmus University Col-

lege Rotterdam en studenten History of Science van de University of Wisconsin-Platteville; Bart Grob begeleidde biologie studenten van de Universiteit van Amsterdam en masterstudenten Medische geschiedenis van de VU en Ad Maas studenten van de Erasmusuniversiteit Rotterdam. Directeur Dirk van Delft verzorgde colleges 'de Tweede Gouden Eeuw', 'Big Science' en 'De toekomst van Museum Boerhaave'.

NIEUWE PROGRAMMERING

2014 was een productief jaar voor de educatoren van de afdeling Publiek en Presentatie. *Wereld op zak*, een nieuw programma over cartografie, tijd- en afstandsmeting voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs, werd in gebruik genomen. Het programma *Vaar je rijk!* (Brugklas en

variant voor 2de klas VO), een programma voortvloeiend uit de samenwerking met Shell/Jet-Net, werd officieel ten doop gehouden. Dit vakoverstijgende programma bevat elementen uit de vakken wiskunde, biologie, aardrijkskunde, techniek, science en geschiedenis.

Ook werd er achter de schermen gewerkt aan varianten van het inmiddels in gebruik genomen programma over wiskunde, *Wiskunde A,B of C?*. Het programma werd goed ontvangen en het onderwijs toonde direct belangstelling voor varianten voor de eerste groepen van HAVO en VWO. Met deze aansporing werken we ondertussen ook aan nieuwe onderwijsprogramma's over scheikunde en natuurkunde voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

RESULTATEN:

Schoolbezoek: (aantallen)

	2014	2013
• Primair onderwijs	3.862	2.555
• Voortgezet onderwijs	5.712	5.105
• HBO/WO	3.539	3.016
• Technolab	11.273	9.707
• Totaal	24.386	20.383

Nieuw**WERELD OP ZAK**
(PO-groepen 7/8)

Een nieuw programma in de reeks onderwijsprogramma's voor het basisonderwijs. Het programma gaat over cartografie en behandelt vragen over het in kaart brengen van de wereld, het soort kaarten dat gebruikt wordt en het doet een beroep op praktisch onderzoek over afstand met behulp van onder andere een kompas, meetlint en voetmaten. Het programma sluit aan bij de bijzondere collecties kaarten, globes en meetinstrumenten in de museumcollectie. Vanzelfsprekend is het programma afgestemd op de kerndoelen van het primair onderwijs en de competenties zoals door het SLO en referentiekader Cultuureducatie van

Holland Rijnland zijn geformuleerd. De les wordt opgenomen in de leerlijnen van Cultuur Educatiegroep Leiden.

*In ontwikkeling.....***HET VERWONDERPASPOORT**

De gemeente Leiden gaf in november 2014 het officiële startschot voor een nieuw te ontwikkelen doorlopende leerlijn over wetenschap en techniek voor de doelgroep 4 – 14 jarigen. Initiatiefnemers waren Naturalis, Museum Boerhaave en Stichting Technolab. Tot de samenwerkende partners behoren ondertussen de Leidse Hortus, het Leidse wetenschapsknooppunt, Universe Awareness, de PABO, de universiteit

Leiden en een drietal basisscholen. Het Verwonderpaspoort wordt een uitnodigende digitale omgeving voor jongeren van 4 tot 14 jaar. Alle deelnemende partners presenteren er hun workshops, gastlessen, evenementen en zetten helder uiteen welke randvoorwaarden eraan verbonden zijn; info over leeftijd, duur en locatie zijn vanzelfsprekend. De online omgeving wordt in de periode mei – september 2015 ontwikkeld om, gedurende de eerste testfase (september – december 2015), voorgelegd te worden aan de deelnemende pilotinstellingen.

Museum Boerhaave werkt, samen met Stichting Technolab, aan een gezamenlijk aanbod rond water en techniek (PO-groepen 4/5/6) en anatomie/microscopie (PO-groepen 7/8 en VO, klassen 1/2). Nieuwe programma's over Rekenen voor de PO-groepen 6/7/8 worden de komende tijd ontwikkeld in samenwerking met het Leidse wetenschapsknooppunt, de PABO en de aangesloten basisscholen.

Rosalie Blom en Gerhard Kreeftmeijer zijn de educatoren van Museum Boerhaave. Zij verzorgen alle programmering en werken hierin samen met studenten, stagiaires

en externe organisaties. Ook leiden ze de museumdocenten op en begeleiden hen tussentijds bij nieuwe programmaonderdelen.

Marketing & communicatie

BEZOEKERS EN ONDERZOEK

Met trots vermeldde directeur Dirk van Delft in het voorwoord over de sterke groei in bezoekersaantallen. Dit jaar bereikten we ruim 91.000 bezoekers, een stijging van bijna 25% en daarmee komt de grens van 100.000 bezoekers binnen handbereik. Onze zomer-campagne *Zomerpret*, met de nieuwe waterspeeltuin, de familie-tentoonstelling *Circus Boerhaave* en de doe-ruimte *Schateiland*, inspireerde een groot aantal gezinnen om het museum te bezoeken. De zomermaanden waren een regelrechte hit!

De publieksonderzoeken bevestigen dit: we zijn nog meer een gezinsmuseum geworden. Het aandeel bezoekers dat in 2014 met het gezin komt was 25%. Een derde komt met kinderen (<15 jaar), dat was nog 28% in 2013. Dat kinderen 'iets leren' is in 2014 zelfs uitgegroeid tot een zeer sterk punt van ons museum. Natuurlijk droeg ook het nieuw ingerichte Anatomisch Theater bij aan de stijging van bezoekers en bevestigde de Museummonitor dat het positieve oordeel in 2014 door alle bezoekers over het museum is toegenomen.

In vervolg op het eerder ingezette doelgroepenonderzoek in samenwerking met onderzoeksbureau Motivaction werd het vernieuwde Anatomisch Theater direct na de oplevering in mei uitgebreid getest. De drie doelgroepen, ingedeeld volgens het Mentality-model, hebben het Anatomisch Theater bezocht en werden daarna in een groeps gesprek onderzocht over de verschillende aspecten. Naast de bevestiging van de aantrekkelijkheid van de nieuwe multimediale ervaring leverden de gesprekken ook duidelijke verbeterpunten op. Een aantal

van deze verbeterpunten is direct ter hand genomen, een gedeelte wordt meegenomen bij de herinrichting van de vaste presentatie.

In samenwerking met merkstrateeg Hendrik Beerda is een merkanalyse van Museum Boerhaave uitgevoerd waardoor de kennis over de waardering voor het museum alsmede zwakkere aspecten in de beeldvorming sterk is uitgebreid. Tevens is tijdens strategische sessies de missie aangescherpt en is verder richting gegeven aan het inhoudelijke verhaal dat Museum Boerhaave in de toekomst wil vertellen.

BETER ZICHTBAAR

De bewegwijzering naar het museum liet, aldus de onderzoeken, sterk te wensen over. Het Caecilia gasthuis, het onderkomen van Museum Boerhaave, ligt verscholen in de Leidse binnenstad. Reden om de buitenzijde van het museum aan te pakken. Het doel was het gebouw beter zichtbaar en beter vindbaar te maken. Belangrijke ramen van het gebouw werden bestickerd, zodat de buitenzijde al een betere indruk geeft van wat er binnen te zien is. Tevens is de routing naar de ingang duidelijker aangegeven.

BEZOEKERS

Bezoekers	2014	2013
• Individuele bezoekers:	65.998	51.780
• Schoolbezoek:		
Primair onderwijs	4.009	3.953
Technolab	11.975	10.442
Voortgezet onderwijs	5.565	4.532
HBO/WO	3.539	3.016
• Totaal Schoolbezoek	25.088	21.943
• Totaal bezoek	91.086	73.723

NIEUWSBRIEVEN

Maandelijks verstuurt het museum de digitale nieuwsbrief waarin uiteenlopende activiteiten onder de aandacht van abonnees worden gebracht. De nieuwsbrief kent nog altijd een gestaag groeiend aantal lezers en telt inmiddels 3010 abonnees (was 2703).

WEBSITE

In 2013 bezochten 189.000 mensen onze website, in 2014 steeg het aantal tot maar liefst 255.000 bezoekers. Daarnaast bleven mensen langer op de pagina's (de lengte van de sessies verhoogde met 15%) en de bounce rate verlaagde met 8% ten opzichte van 2013.

GOOGLE

Google heeft het museum in het achterliggende jaar een bedrag ter waarde van \$120.000 toegezegd in de vorm van een beurs voor betaalde advertenties via Google Ad Words. De inzet om onze aanwezigheid en vindbaarheid op internet te vergroten, heeft direct, zoals het bezoek aan de website uitwees, tot prima resultaten geleid. Ook de filmpjes op ons kanaal op YouTube hebben bijgedragen aan een frequenter gebruik van de website.

SOCIAL MEDIA

- Twitter-volgers gestegen naar: circa 7.400 (2013: 6.429)
- Facebook vrienden: 1.846 (eind 2013: 1.245)
- Klout-score gestegen naar: 57-60

De marketing en communicatie is in handen van Anita Almasi, adviseur marketing en communicatie van Museum Boerhaave en Annette Los, projectleider van de afdeling Publiek en Presentatie.

OVERIGE ZAKEN

HET VRIJWILLIGERSBELEID

Sinds januari 2013 werkt Museum Boerhaave met een gestaag groeiende groep vrijwilligers. Eind 2014 telde het museum 15 vrijwilligers. De meeste vrijwilligers reageren op de oproep op onze website en de site van de Vereniging voor Science Centra en Wetenschapsmusea (VSC). Anderen worden via I-Doe, het vrijwilligersbureau van de gemeente Leiden, op de mogelijkheden geattendeerd. De vrijwillige medewerkers werken als gastheren en -vrouwen bij entree (informatie aan bezoekers, uitgifte NIPO, audiotour), als assistent in de winkel (verkoop en presentatie) en bij evenementen of assisteren bij het veel omvattende vriendenbeleid (correspondentie, excursies, contributies). Ook worden medewerkers opgeleid om voor de zondagen gratis instaprondleidingen te verzorgen langs de hoogtepunten

van de collectie en bij introducties van de tijdelijke tentoonstellingen. Andere vrijwilligers assisteren bij het technisch onderhoud op de niet museale technische apparatuur (av-materiaal, zalen, waterspeeltuin) en bij de facilitaire ondersteuning van productie van diverse tentoonstellingsmaterialen. In uitzonderlijke gevallen worden zeer deskundige medewerkers voor de beoordeling en beschrijving van de specialistische collectieonderdelen ingezet.

DE CAECILIA STICHTING, DE VRIENDEN VAN MUSEUM BOERHAAVE

Museum Boerhaave kent een trouwe en ruime groep vrienden die, verdeeld over diverse privileges en meerjarige steunmogelijkheden, het museum omringen met een belangrijke groep ambassadeurs. De jaarlijkse Bubblebrunch op de eerste zondag van het nieuwe jaar is het vanzelfsprekende moment om de vrienden te bedanken voor hun steun. Maar ook tussentijds ontvangen we de vrienden bij lezingen, evenementen. De Vriendenexcursie stond dit jaar in het teken van de eerder genoemde presentatie 'Boerhaave a/d Vecht' en werd zelfs tweemaal georganiseerd door de

grote belangstelling vanuit de vrienden. De organisatie van het vrijwilligers- en vriendenbeleid is in handen van Annelore Scholten, Hoofd van de afdeling Publiek en Presentatie.

CATERING EN SALES: ONTVANGSTEN EN MUSEUM CAFÉ

Museum Boerhaave slaagt er steeds vaker in om voor uiteenlopende gezelschappen een ontvangst op maat te maken. Persoonlijke betrokkenheid bij en affiniteit met het museale wetenschappelijke gedachten vormen een belangrijke drijfveer voor relaties om een feest, receptie of vergadering in het museum te organiseren. In overleg met de medewerker catering en sales worden de programma's op maat vaak aangevuld met toelichtende lezingen en rondleidingen. Door de openstelling van de watertuin moesten de monumentale beelden van Pjotr Muller worden verwijderd. Hierdoor werd het terras ruimer en werd de besloten binnentuin een nog aantrekkelijkere plek voor ontvangsten. De beelden vonden, overigens in goed overleg met de beeldhouwer en het atelier van de rijksbouwmeester, een passend onderkomen in de beeldentuin van De Keukenhof.

DE MUSEUMWINKEL

De museumwinkel, een mobiele eenheid van presentatiemeubels met gevarieerd assortiment, kent een gestaag groeiende omzet. Het assortiment biedt iedere doelgroep aantrekkelijke producten. Naast de op de inhoud van de tentoonstellingen samengestelde en ingekochte artikelen blijft de in huis gemaakte replica van het microscoopje van Antoni van Leeuwenhoek een veel gevraagd en gewaardeerd product. De organisatie van de winkel valt onder de verantwoordelijkheid van Anniek Mueller, coördinator evenementen.

Afdeling Collecties

De conservatoren adviseren over conservering, restauraties en bruiklenen van voorwerpen. Naast het bestuderen van de collectie dragen ze door (inter)nationale artikelen, lezingen en colleges en ontvangsten bij aan de bekendheid van het museum in de (inter)nationale wetenschapshistorische wereld. Ook dragen de conservatoren bij aan de voorbereiding van tentoonstellingen en schrijven ze een (deel) van de bij de tentoonstelling horende publicaties. Directeur Dirk van Delft heeft bij de Universiteit Leiden een 0,2 aanstelling als bijzonder hoogleraar Materieel Erfgoed van de Natuurwetenschappen en begeleidt in die hoedanigheid enkele promovendi.

-
- WETENSCHAP
 - BIBLIOTHEEK EN INFORMATIECENTRUM
 - RESTAURATIE
 - FACILITAIRE DIENST

Wetenschap

De conservatoren adviseren over conservering, restauraties en bruiklenen van voorwerpen. Naast het bestuderen van de collectie dragen ze door (inter)nationale artikelen, lezingen en colleges en ontvangsten bij aan de bekendheid van het museum in de (inter)nationale wetenschapshistorische wereld. Ook dragen de conservatoren bij aan de voorbereiding van tentoonstellingen en schrijven ze een (deel) van de bij de tentoonstelling horende publicaties. Directeur Dirk van Delft heeft bij de Universiteit Leiden een 0,2 aanstelling als bijzonder hoogleraar Materieel Erfgoed van de Natuurwetenschappen en begeleidt in die hoedanigheid enkele promovendi.

LEZINGEN

Ook dit jaar verzorgde de wetenschappelijke staf van het museum, de directeur inbegrepen, weer tientallen publiekslezingen. Zo heeft Ad Maas zijn lezing behorende bij de Philips tentoonstelling 'Verhalen uit het stopcontact', ettelijke keren op verzoek herhaald. Daarnaast hielden de conservatoren,

deels op verzoek, voordrachten gekoppeld aan het museum, zoals over Christiaan Huygens, de Leidse Sterrewacht en het Anatomisch theater. In samenwerking met Studium Generale Leiden organiseerde het museum een zestal lezingen in de bekende *Salon Boerhaave*-reeks.

EXTERNE LEZINGEN

Naast de lezingen door de eigen medewerkers, veelal aansluitend bij de tentoonstellingen, nodigden we ook dit jaar een aantal gastsprekers uit in het museum.

Oud worden zonder het te zijn en Eeuwig Jong

(9 januari 2014)

De Leidse wetenschapper Rudi Westendorp presenteerde zijn nieuwste boek *Oud worden zonder het te zijn* waarin de levensloop van alle kanten wordt belicht. Rudi Westendorp is hoogleraar ouderengeneeskunde in Leiden en directeur van Leyden Academy on Vitality and Ageing. Bij deze gelegenheid vond tevens de voorvertoning plaats van de eerste aflevering van 'Eeuwig Jong', een vierdelige documentaireserie over de wetenschap achter anti-ageing (coproductie van Memphis Film & Television en MAX).

De opmars van de nieuwe infectieziekten

(26 maart 2014)

Onder de titel 'De geplaagde mens: infectieziekten in een wereld in verande-

ring' sprak Roel Coutinho over nieuwe infectieziekten. De avond werd georganiseerd in samenwerking met A.S.V. Prometheus, de Culturele Studentenvereniging van Leiden.

Het voorspellende brein: een nieuwe visie op bewustzijn

(14 mei 2014)

Museum Boerhaave organiseerde een publieksbijeenkomst over een zeer actueel en sterk de aandacht trekkende ontwikkeling binnen de neurowetenschap: het denken van het brein op basis van voorspellingen. De visie werd uitgedragen door twee vooraanstaande hoogleraren in dit vakgebied: Andy Clark, filosoof aan de Universiteit van Edinburgh en specialist op het gebied van bewustzijn, kunstmatige intelligentie en de verhouding tussen techniek en cultuur en Anil Seth, neurowetenschapper aan de Universiteit van Sussex en gefocust op begrip van de biologische basis van bewustzijn.

De publieksbijeenkomst maakte deel uit van de workshop 'Perspectives on Human Probabilistic Inference' die van 12 t/m 16 mei plaatsvond in het Lorentz Center in Leiden.

SYMPOSIA

De staf van Museum Boerhaave is zeer verweven met de universitaire wereld en organiseert regelmatig in samenwerkingsverbanden debatten en symposia.

DEBAT: HOE INNOVATIEF IS HET EUROPA VAN DE TOEKOMST?

Op dinsdag 24 juni organiseerden Museum Boerhaave en Stichting Historie der Techniek (SHT) het debat: 'How innovative is the Europe of the

future?' Onder het voorzitterschap van dr. Hans Weinberger, directeur van het Norsk Teknisk Museum in Oslo, daagden sprekers het aanwezige publiek uit met de vraagstelling 'Wat is Europa wanneer u kijkt naar technologie en innovatie?' Sprekers bij dit debat waren Helmuth Trischler, onderzoeksdirecteur van het Deutsches Museum in München, Ruth Oldenziel, Amerika deskundige en hoogleraar

Europese techniekgeschiedenis aan de TU Eindhoven, en Johan Schot, directeur van het 'Science Policy Research Unit' van de University of Sussex en van de Stichting Historie der Techniek.

WORKSHOP 'DE TWEDE WETENSCHAPPELIJK REVOLUTIE'

23-24 mei 2014

De workshop 'De Tweede Wetenschappelijke Revolutie' draaide om de vraag in hoeverre de moderne wetenschapsbeoefening in de negentiende eeuw geworteld is. Tijdens de bekende Eerste Wetenschappelijke Revolutie voltrok zich weliswaar een omvattende conceptuele omslag, die in belangrijke mate de basis vormt van ons 'moderne' wereldbeeld, maar de moderne wetenschapsbeoefening met de daarbij behorende instituties dateert veeleer uit de decennia na 1800. Het doel van de workshop was om de samenhang te bestuderen tussen de wetenschappelijke ontwikkelingen op conceptueel en institutioneel niveau in deze periode, en deze te bezien in hun maatschappelijke context. De organisatie was in handen van conservator Ad Maas, David Baneke van

de Vrije Universiteit en Jeroen Bouterse van de Universiteit Leiden.

CONGRES 'INDUSTRIAL RESEARCH: PAST AND FUTURE'

27 - 28 november 2014

Als onderdeel van de tentoonstelling over Philips Research organiseerde Museum Boerhaave in nauwe samenwerking met de Stichting Historie der Techniek een tweedaags internationaal congres over industriële research. Het stimuleren van innovaties en het verwerven van kennis staan internationaal hoog op de agenda. Het lange termijn perspectief wordt daarbij echter vaak uit het oog verloren. Het congres wilde daarin verandering brengen door in beeld te brengen hoe het bedrijfsleven in de laatste anderhalve eeuw vorm gaf aan innovatieprocessen. Een aantal Nederlandse casestudies werd daartoe in een internationale context geplaatst met als doel te komen tot het formuleren van een actuele onderzoeksagenda voor onderzoek naar historische innovatiepatronen, ontwikkelingen en verschuivingen in de (internationale) kennisinfrastructuur en de rol van verschillende actoren in het innovatieproces.

PUBLICATIES

Wetenschappelijk onderzoek staat hoog in het vaandel bij Museum Boerhaave. Zo leverde de wetenschappelijke staf ook dit jaar weer een aantal nationale en internationale bijdragen aan wetenschappelijke tijdschriften en uitgaves. In totaal 15 redactionele bijdragen. Bijzonder was het artikel 'Over het nut van nutteloos onderzoek' ten behoeve van het jaarverslag van de Stichting AMMODO, ter gelegenheid van het instellen van de AMMODO KNAW Award voor fundamenteel onderzoek (tevens gepubliceerd in het boekje dat ter gelegenheid van de uitreiking van de Awards het licht zag).

ADVIES

De conservatoren leveren advies aan diverse instellingen en particulieren. Niet alleen beantwoorden zij de meest voorkomende vraag 'Wat is dit?', maar treden ook op als gastconservator of adviseur bij tentoonstellingen of publicaties. Zo was Tim Huisman betrokken bij de Vesalius herdenkingstentoonstelling in Museum M Leuven en een film over Spinoza en Hans Hooijmaijers bij de invulling van de nieuwe Bèta Campus van de Universiteit Leiden, de inrichting

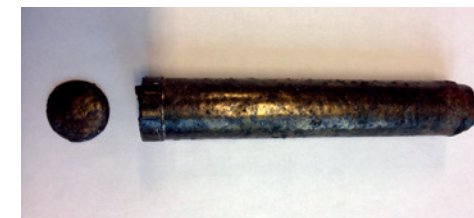

van Nobelprijzalen voor de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en het collectiebeheer van het erfgoed van het waterschap Rijnland. Daarnaast stonden de microscopen van Leeuwenhoek centraal in een groot onderzoek naar twee nieuw opgedoken microscopen.

ACQUISITIES

Het afgelopen jaar zijn er 70 boeken, 54 separaten en 4 archivalia bij de collectie gevoegd, waaronder een bijzonder Herbarium uit 1555, een Medecyn boeck uit 1598, een archief met Verscheidene recepten om eenige wateren te distilleeren als ook om andere dingen dienende tot genezing te breiden, een Doctorsbul van Johann Thomas Soemmering, Leiden, 1725 met handtekeningen van de promotor: B.S. Albinus en van Herman Boerhaave en het persoonlijk archief van de beroemde sterrenkundige Antonie Pannekoek (1873-1960). Ook 69 voorwerpen verrijkten in 2014 de collectie, waaronder de kweekburger, wiskunde modellen, een onderscheppings plotter, een laserdisc en een verzameling homeopathie buisjes.

Het museum mocht daarnaast nog twee zeer mooie afbeeldingverzamelingen opnemen: 30 tekeningen gemaakt door Harm Kamerlingh Onnes van het Kamerlingh Onnes Lab en 65 medische foto's uit Nederlands koloniale tijd van het Tropenmuseum Amsterdam.

MUSEUM BOERHAAVE IN DE KIJKER
Bij graafwerkzaamheden op de locatie van een oude Delftse gracht in de nabijheid van het spoor werd in mei 2014 een oud kijkertje opgedoken. De oorspronkelijke vinder meende met een kogelhuls van doen te hebben, maar na reiniging herkende de stadsarcheoloog glaasjes aan de uiteinden en schakelde hij Museum Boerhaave in voor nader onderzoek, uitgevoerd door hoofdrestaurator Paul Steenhorst en conservator Tiemen Cocquyt. Zij constateerden dat het hier om een bijzondere telescoop ging en dateerden deze op de eerste helft van de zeventiende eeuw. Daarmee werd het in één klap de oudst bekende telescoop die in Nederland bewaard is gebleven. Daags na de toeschrijving vertelde conservator Tiemen Cocquyt in een ingelaste publiekslezing over het wetenschappelijk onderzoek dat hij deed naar de bodemvondst in Delft.

Informatiecentrum en Restauratie

Het Informatiecentrum verzorgt de aanschaf, onderhoud, uitlening en informatie over de collectie en begeleidt het publiek in de bibliotheek. Ook zorgen de medewerkers voor de ontsluiting van de collectie en voert de afdeling het beheer over de collectiedatabase. De afdeling restauratie beheert de collectie en voert zo nodig een conservering of restauratie uit in het eigen restauratie-atelier met specialisatie in metaal en houtrestauraties

FOTOGRAFIE

Door actieve fotografie in samenwerking met stagiairs van de Reinwardt Academie en de opleiding depotbeheer zijn er bijna 4000 voorwerpen gefotografeerd. Dit betekent een stijging van 85% naar bijna 93% van alle objecten.

Een ander fotoproject is het scheiden van foto's uit de archieven; historische foto's worden gescand en daarna in een speciale gekoelde ruimte opgeslagen. Verder zijn alle glasnegatieven van

ECG's uit het Eindhoven archief door cardiologen beschreven en gedigitaliseerd.

BRUIKLEEN

De twee afdelingen zijn nauw betrokken bij al het bruikleenverkeer, niet alleen voor de eigen tentoonstellingen maar ook voor bruiklenen aan externen. In 2014 werden 247 objecten langdurig uitgeleend aan 27 instellingen en 173 objecten aan 10 bruikleennemers voor tijdelijke tentoonstellingen.

DIGITALISERING ARCHIEVEN

Het grootste project in deze afdelingen betrof de voorbereiding voor de digitalisatie van maar liefst zeven archieven. In samenwerking met de medewerkers van Erfgoed Leiden en Omstreken zijn deze archieven allereerst van een up to date inventaris voorzien. In overleg met het Nationaal programma voor het behoud van het papieren erfgoed Metamorfoze is een aanvraag opgesteld ter bekostiging en planning van deze digitalisatie. In december ontving het museum het positieve nieuws dat de aanvraag toegekend is. Het project 'Conservering archieven Wetenschappers uit de Tweede Gouden Eeuw 1896-1971', zal eind januari 2015 van start gaan. In dit project gaat het museum de volgende archieven zowel restaureren als digitaliseren: J.H. de Boer arch. 283, W. Eindhoven arch. 60 +61, P. Ehrenfest arch. 141, 473, 474, 476, 477, 496, 503, A. Gans arch. 257, W.H. Keesom arch. 93, J.A. Vollgraff arch. 190-192, N. Waterman arch. 263-268

Facilitaire dienst

De facilitaire dienst, sinds 2014 werkzaam als separate dienst van de restauratieafdeling, verzorgt het dagelijks onderhoud van de museumopstellingen, installaties bij de tentoonstellingen, bouwt substantiële delen van tijdelijke tentoonstellingen en verzorgt de techniek bij lezingen en ontvangsten.

In september 2014 ging *Hit & Run. Ed van der Elsen fotografeert het Philips NatLab* van start, een fototentoonstelling over het werk dat Ed van der Elsen in de jaren '80 maakte bij Philips Research. Voor de presentatie van deze bijzondere afdrucken ontbrak een geschikte tentoonstellingszaal. De facilitaire afdeling wist de gehoorzaal op de begane grond om te toveren tot een professionele zaal voor tweedimensionaal werk. Een uitstekende oplossing! Eveneens heel bijzonder was de 'in huis' gebouwde presentatie van de tentoonstelling *IK ZIE, IK ZIE. Over licht en illusies*. De zes tafels met spellen, de levensgrote Ames-kamer (een perspectief kamer) en de camera-obscura direct bij de entree van de tentoonstelling en de variant ervan in de tuin zorgden voor een speelse inrichting. De tentoonstelling werd

direct vanaf de opening in november druk bezocht en zal, na de beëindiging in mei 2015, doorgaan naar het Energy Lab van de Shell Ecomarathon 2015.

Ook de geslaagde bijdrage aan de op- en afbouw van de reizende tentoonstelling van *Circus Boerhaave* in Carlisle (GB) biedt veel vertrouwen voor volgende edities van de inmiddels omgedoopte tentoonstelling *Mechanical Circus*, een gezamenlijk tot stand gekomen product tussen Sarah Alexander van Cabaret Mechanical Theatre en Museum Boerhaave.

De afdeling heeft een kleine groep vrijwilligers die assisteren bij het onderhoud van vitrines, het technisch onderhoud van de installaties en de zuivering van het water in de watertuin en bij onderdelen van steeds nieuw te produceren tijdelijke presentaties.

Financiën

-
- **BALANS EN EXPLOITATIEREKENING 2014**

BALANS PER 31 DECEMBER 2014*(na bestemming exploitatiesaldo)*

ACTIVA	2014	2014	2013	2013	PASSIVA	2014	2014	2013	2013
	€	€	€	€		€	€	€	€
Vaste activa					Eigen vermogen				
Materiële vaste activa		922.152		685.439	Algemene reserve	415.238		415.079	
Vlottende activa					Bestemmingsfonds OCW	578.156		283	
Voorraden		17.810		26.304	Bestemmingsreserves	1.870.780		1.715.488	
Vorderingen							2.864.174		2.130.850
- Debiteuren	51.920		89.666		Voorzieningen		33.396		40.302
- Belastingen	63.031		117.533		Langlopende schulden		82.148		98.324
- Overige vorderingen en overlopende activa	462.241		475.672		Investeringsubsidies				
		577.192		682.871	Kortlopende schulden				
Liquide middelen		4.043.228		3.473.081	Vooruit ontvangen projectsubsidies	1.654.922		1.395.067	
		4.628.230		4.182.256	Schulden aan leveranciers	202.359		309.919	
					Belastingen en premies sociale verzekeringen	89.832		83.154	
					Overige schulden en overlopende passiva	633.551		810.079	
							2.580.664		2.598.219
Totaal activa		5.560.382		4.867.695	Totaal passiva		5.560.382		4.867.695

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING OVER 2014

BATEN	WERKELIJK	BEGROTING	WERKELIJK	LASTEN	WERKELIJK	BEGROTING	WERKELIJK
	2014	2014	2013		2014	2014	2013
	€	€	€		€	€	€
Opbrengsten				Salarislasten	2.380.971	2.355.655	2.314.232
Directe opbrengsten:				Afschrijvingen	185.859	158.000	138.757
- Publieksinkomsten	539.384	385.500	397.446	Huur	1.152.811	1.766.426	1.724.296
- Overige inkomsten	131.205	101.500	39.101	Aankopen	138.243	102.000	61.864
Indirecte opbrengsten	126.083	106.700	196.916	Overige lasten	1.609.476	1.296.945	1.873.024
Totaal Opbrengsten	796.672	593.700	633.463	Totale lasten	5.467.360	5.679.026	6.112.173
Subsidies / Bijdragen				Saldo uit gewone bedrijfsvoering	678.419	150.000	554.242
Structurele subsidie Ministerie van OCW:				Saldo rentebaten en -lasten	54.905	50.000	70.459
- waarvan onderdeel huren	1.860.122	1.792.886	1.831.798	Exploitatieresultaat	733.324	200.000	624.701
- waarvan onderdeel exploitatiebijdrage	2.802.200	2.812.065	2.791.559	Bestemmingen:			
Projectsubsidies Ministerie van OCW	167.189	63.253	399.390	Herinrichting Museum / Waterland Boerhaave	-/- 238.000	-/- 200.000	-/- 677.000
Overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen	-	21.000	37.420	Huisvestingsreserve 2017 OCW	-/- 577.381	-	-
Bijdragen uit private middelen waarvan:				Onttrekkingen:			
- particulieren incl. vriendenstichting	155.000	140.000	64.000	Dekking afschrijvingen vernieuwde presentatie			
- bedrijven	187.596	181.122	184.520	en kosten van de herinrichting van het Museum	82.708	-	52.724
- private fondsen	147.000	225.000	124.265	Toevoeging aan / onttrekking uit de reserves	651	-	425
- goede doelenloterijen	30.000	-	600.000				
Totaal Subsidies / Bijdragen	5.349.107	5.235.326	6.032.952				
Totale Baten	6.145.779	5.829.026	6.666.415				

Redactie: Annelore Scholten

Ontwerp: Studio BrandendZant

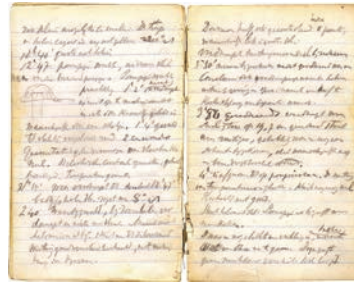
MUSEUM BOERHAAVE

Lange St. Agnietenstraat 10 2312 WC Leiden

[t] 071 5214224

www.museumboerhaave.nl

MUSEUM LEIDEN BOERHAAVE

